

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L5@regeringskansliet.se

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

(Ju2023/01830)

Hovrätten har gått igenom betänkandet utifrån de intressen som hovrätten främst har att bevaka. Hovrätten lämnar följande synpunkter.

Förslaget om fängelse som frihetsberövande påföljd även för barn och unga i stället för sluten ungdomsvård (avsnitt 10.7)

Enligt hovrättens bedömning har utredningen på ett förtjänstfullt sätt belyst de olika fördelar som finns med att behålla den nuvarande påföljden sluten ungdomsvård respektive att ersätta den påföljden med fängelse. Hovrätten delar utredningens slutsats att behoven av samhällsskydd, renodling och flexibilitet liksom behovet av stöd och kontroll vid verkställighet efter villkorlig frigivning talar för att fängelse bör väljas som påföljd för barn som döms till en frihetsberövande påföljd. Hovrätten delar också utredningens bedömning att Kriminalvården är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten.

Särskilt om placeringen av flickor

I betänkandet anges att minst två ungdomsavdelningar ska tillhandahållas av Kriminalvården på några av myndighetens kvinnoanstalter. Detta för att även flickor ska få sina behov och rättigheter tillgodosedda när de verkställer ett fängelsestraff. Utredningen bedömer dock att flickor kommer att få avtjäna sitt straff med personer över 18 år eftersom Kriminalvården kommer att ha ett behov av att använda platserna på ungdomsavdelningarna också för andra intagna. I praktiken synes utredningens förslag innebära att flickor som döms till fängelse i huvudsak kommer att få avtjäna sitt straff med personer över 18 år, eftersom få flickor döms till fängelse årligen. Hovrätten anser att detta inte framstår som lämpligt ur ett barnperspektiv. Det bör därför i det fortsatta lagstiftningsarbetet övervägas om flickor i större utsträckning än pojkar ska ha möjlighet att verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem.

Särskilt om barnets kontakt med sin familj

Enligt art. 37 i barnkonventionen ska varje frihetsberövat barn, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom besök. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör beaktas vilka konsekvenser det kan få för barnets rätt enligt nämnda artikel om verkställighet av fängelse i enlighet med utredningens förslag ska ske på ungdomsavdelning på endast två (för flickor) respektive sex (för pojkar) platser i landet.

Förslaget om att i vissa fall särbehandla barn när fängelse verkställs (avsnitt 10.8 och 15.3)

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning att det kan finnas situationer där det framstår som högst olämpligt att ett barn verkställer en frihetsberövande påföljd i fängelse. Frågan är emellertid om det är lämpligt att allmän domstol beslutar hur en fängelsepåföljd bör verkställas, bl.a. eftersom vissa förhållanden kan uppkomma eller förändras under verkställigheten, såsom allvarigare sjukdomsdiagnoser liksom frågan om känd koppling till gängkriminalitet. Mer ändamålsenligt torde vara att Kriminalvården fattar beslut om verkställighet av fängelse för unga.

Hovrätten har dock ingen erinran mot utredningens förslag att allmän domstol ska kunna besluta att en fängelsepåföljd under vissa förhållanden ska kunna verkställas vid ett särskilt ungdomshem.

Enligt den föreslagna lydelsen av 32 kap. 5 § brottsbalken ska ett sådant beslut kunna fattas om det föreligger synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden.

För att domstolen ska kunna bedöma om det föreligger sådana synnerliga skäl är det av största vikt att domstolen har tillgång till ett fullgott och tillförlitligt beslutsunderlag, såväl när det gäller den unga personens psykiska och fysiska hälsa som dennes eventuella koppling till kriminella nätverk. I betänkandet anges inte vilket underlag som erfordras och vem som ska ansvara för att sådant underlag finns att tillgå vid domstillfället. I det kommande lagstiftningsarbetet är av vikt att dessa frågor belyses.

Kravet på att det ska föreligga synnerliga skäl ger enligt hovrättens uppfattning uttryck för att bestämmelsen är avsedd att tillämpas mycket restriktivt. Hovrätten anser dock att skrivningarna i författningskommentaren till bestämmelsen inte tillräckligt tydligt avspeglar detta, bl.a. eftersom det där anges att bestämmelsen är avsedd att tillämpas "restriktivt". För att domstolarna ska kunna tillämpa bestämmelsen på det sätt lagstiftaren avsett är det av största vikt med tydliga och väl genomarbetade anvisningar i författningskommentaren. I anledning därav vill hovrätten föra fram följande synpunkter.

I författningskommentaren i avsnitt 15.3 anges att verkställighet vid ett särskilt ungdomshem kan komma i fråga för barn som har svårt att på egen hand klara enkla vardagsrutiner. Vid en jämförelse med utredningens överväganden i avsnitt 10.8 i denna del blir skrivningen missvisande eftersom många unga som döms för allvarliga brott torde ha svårt att på egen hand klara sådana vardagsrutiner. I kommentaren anges även att bestämmelsen kan vara aktuell att tillämpa bland annat när ungdomen har en "medicinsk och psykiatrisk diagnos". I utredningens överväganden i

avsnitt 10.8 talas om en "medicinsk eller psykiatrisk diagnos". Vad som avses bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I författningskommentaren anges att det kan bli aktuellt att låta en ungdom verkställa straffet vid ett särskilt ungdomshem om det är fråga om en mycket ung person och strafftiden är begränsad. Hovrätten anser att det bör belysas i vilka situationer det kan aktualiseras att mycket unga personer döms till korta fängelsestraff.

I betänkande anges att verkställighet vid ett särskilt ungdomshem inte bör komma i fråga när det finns ett framträdande behov av samhällsskydd, till exempel när ungdomen har en känd koppling till ett kriminellt nätverk. Hovrätten konstaterar att det i förekommande fall måste finnas tillförlitlig utredning rörande frågan om den unga personens koppling till gängkriminalitet. Vidare kan i vissa fall föreligga ett behov av samhällsskydd samtidigt som det finns mycket starka skäl som talar för att verkställighet vid ett särskilt ungdomshem vore det bästa för ungdomen med hänsyn till hans eller hennes ålder och/eller personliga förhållanden. Det bör klargöras om det i ett sådant fall föreligger ett absolut förbud att besluta om att verkställighet ska ske vid ett särskilt ungdomshem.

Hovrätten anser slutligen att det finns anledning att i det fortsatta lagstiftningsarbetet belysa om möjligheten till intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. fotboja) vid verkställighet av fängelsestraff utanför anstalt bör påverka förutsättningarna för att besluta om verkställighet vid ett särskilt ungdomshem enligt den föreslagna bestämmelsen i 32 kap. 5 § brottsbalken.

Övrigt

Hovrätten har, utifrån de intressen som hovrätten har att bevaka, inte någon erinran emot övriga förslag i betänkandet.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättsråden Hedvig Trost och Patrik Skogh samt tf. hovrättsassessorn Emma Johnsson, föredragande.

Hedvig Trost

Emma Johnsson